

ภาคที่สอง

วัตถุแห่งกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

การแบ่งสรรเอกสารระหว่างประเทศ

การแบ่งสรรเอกสารระหว่างประเทศ คือหลักการที่กำหนดขึ้นเพื่อแบ่งบุคคลออกไป เพื่อให้เห็นว่าเป็นบุคคลของประเทศใด โดยกำหนดเอา “สัญชาติ” เป็นเกณฑ์ในการแบ่งที่สำคัญ ประการหนึ่ง (เกณฑ์หลักในการแบ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ “ภูมิลำเนา” จะกล่าวต่อไปในส่วนที่ 3)

คำว่า “สัญชาติ Nationality” นี้ บรรจានักกฎหมายภายนอกหมายระหว่างประเทศหลายท่าน ได้ให้ความหมายหรือนิยามไว้ต่าง ๆ กันอาทิเช่น

(1) สัญชาติ หมายถึง สภาพหรือสถานะของบุคคลตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ ซึ่งอาจมีหลักเกณฑ์ที่กว้างขวางหรือรัดกุมกว่ากันแตกต่างกันไป อันเป็นผลมาจากการสาเหตุที่ว่า แต่ละประเทศยอมมีลักษณะแตกต่างกันทางการเมือง ประวัติศาสตร์ ตลอดจนเหตุผลทางด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และการเมือง

(2) สัญชาติ หมายถึง สิ่งผูกพันทางการเมืองและจิตใจ อันมีลักษณะผูกมัดบุคคลไว้กับรัฐได้รัฐหนึ่ง

การแบ่งสรรเอกสารระหว่างประเทศ อาจแยกพิจารณาโดยลำดับดังนี้.

ส่วนที่ 1 สัญชาติของบุคคล

ก. หลักทั่วไปของสัญชาติ

สาระสำคัญแห่งหลักทั่วไปของสัญชาติอธิบายว่า กฎหมายภายในของแต่ละประเทศ บัญญัติสภาพหรือสถานะของบุคคลที่เรียกว่าสัญชาติขึ้นนั้นก็เพื่อให้ทราบว่า วัตถุประสงค์ของสัญชาติในระบบกฎหมายระหว่างประเทศมุ่งประสงค์ประการใด มีไว้เพื่อประโยชน์อะไร

ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ สัญชาติของบุคคลมุ่งประสงค์ในการก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับคนชาติของตน ในประการที่จะใช้อ้างยันหรือต้องปฏิบัติต่อรัฐ หรือปัตติอย่างอื่น

ก. สิทธิและหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับคนชาติของตน

หมายความว่า รัฐมีสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับคนชาติของตน อันรวมถึงอำนาจและหน้าที่ของรัฐด้วย

สิทธิและหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับคนชาติของตน อาจแยกพิจารณาเป็นข้อ ๆ ดังนี้.—

(1) สิทธิในการให้ความคุ้มครองแก่คนชาติในต่างประเทศ อาจเรียกว่าการคุ้มครองทางการทูต ซึ่งมีความหมายว้างกว้าง กล่าวคือรวมทั้งการใช้กำลังและการช่วยเหลือที่จะใช้กำลังและปฏิบัติการ ตลอดจนมาตรการอันมีลักษณะเป็นการป้องกันอันตราย และมีวัตถุประสงค์เพื่อฝ่อนคลายผลเสียหายอันเกิดจากภัยนตรายต่าง ๆ ด้วย

(2) สิทธิในการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายอันเกิดต่อคนชาติเรียกว่า การเรียกร้องสิทธิระหว่างประเทศ (international claims) หรืออีกนัยหนึ่งการเรียกร้องสิทธิของเอกชน (private claims) ในกรณีนี้ ควรทำความเข้าใจเสียก่อนว่า การเรียกร้องสิทธิของเอกชน และการเรียกร้องสิทธิระหว่างประเทศนั้นเป็นเรื่องเดียวกัน หากแต่พิจารณา กันคนละอย่าง หมายความว่า การเรียกร้องสิทธินั้นจะต้องมีเอกชนเป็นผู้เสียหายเสียก่อน และต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขอื่น ๆ อีกหลายประการ เช่น เอกชน (ผู้เสียหาย) ได้พยาຍາมหรือได้ทางแก้สิทธิจนหมดสิ้นแล้ว จึงได้มาร้องเรียนต่อรัฐที่ตนเป็นคนชาติ เพื่อให้รัฐนั้นใช้สิทธิเรียกร้องระหว่างประเทศ ฟ้องร้องขอชดเชยความเสียหายต่อจำเลย ผู้เป็นรัฐที่ก่อความเสียหายให้คนชาติของตนต่อไปต่อจากนั้น เป็นเรื่องของรัฐที่จะต้องพิจารณาเพื่อหาข้อยุติว่า จะนำเรื่องขึ้นว่ากันล่าหรือดำเนินคดีระหว่างประเทศกับรับผู้ก่อความเสียหายหรือไม่ ประการใด หากปรากฏว่ารัฐผู้เป็นโจทก์ สรุปข้อยุติว่าตกลงใจจะดำเนินคดี ซึ่งหมายถึงว่าได้ตกลงจะใช้สิทธิสนับสนุนข้อเรียกร้องของคนชาติแล้ว ผลที่เกิดติดตามมา ก็คือข้อเรียกร้องของเอกชนจะแปรสภาพเป็นข้อเรียกร้องระหว่างประเทศ คือ ระหว่างรัฐผู้เป็นโจทก์กับรัฐผู้ก่อความเสียหาย

จากที่กล่าวมาข้างต้น ย่อมสะท้อนให้เห็นได้ว่า สัญชาติ เป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งในการชี้ขาดว่า รัฐผู้เป็นโจทก์จะมีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาล หรือดำเนินคดีทางด้านอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศหรือไม่

ดังนั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า ความแนนอนเสียก่อนว่า เอกชนผู้ได้รับความเสียหายนั้นเป็นผู้ถือสัญชาติของรัฐที่ยื่นฟ้องร้องเป็นโจทก์ หรือทำหน้าที่เป็นเจ้าทุกข์ผู้ร้องเรียน

(3) สิทธิในการเรียกเก็บภาษีอากรจากคนชาติ แม้ว่ารายได้นั้นจะมีต้นกำเนิดนอกอาณาเขตของรัฐที่บุคคลนั้นเป็นคนชาติ

(4) สิทธิในการเรียกเกณฑ์คนชาติเพื่อเข้ารับราชการทหาร โดยอาศัยเหตุผลเกี่ยวกับสัญชาติที่ว่า การที่รัฐให้สัญชาติแก่บุคคล รัฐย่อมมีสิทธิจะเรียกเกณฑ์เพื่อให้บุคคลเข้ามารับราชการทหารได้ ตามกฎหมายภายในว่าด้วยการรับราชการทหาร

(5) หน้าที่ของรับในการยอมรับให้คุณชาติของตนเข้าประเทศจะปฏิเสธไม่ยอมให้คุณชาติของตนเดินทางเข้าประเทศไม่ได้ เพราะคุณชาติมีสิทธิตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ และมุนุษยธรรมที่จะเข้าเมืองประเทศของตนได้ทุกโอกาส สำหรับคนต่างด้าว รัฐยอมมีสิทธิขับไล่ออกไปและมีสิทธิไม่ยอมให้เข้าเมืองได้

(6) อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาของศาลที่คุณของตนเป็นคู่กรณี กล่าวคือ สัญชาติยังเป็นมูลฐานทางกฎหมายของการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐซึ่งรวมทั้งอำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจดุลการอันหมายถึงอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลในระบบกฎหมายภายในด้วยทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายสารบัญญัติและวิธีสารบัญญัติของแต่ละประเทศ

ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ อำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลตามระบบกฎหมายภายใน ยึดหลักมูลฐานสำคัญ 2 ประการ คือ

หลักดินแดน หมายถึงอธิปไตยทางดินแดน

และหลักบุคคล หมายถึงอธิปไตยเหนือคุณชาติ หรือบรรดาสรรพสิ่งที่ถือว่ามีสัญชาติของรัฐที่ใช้อำนาจอธิปไตย เช่น นิติบุคคล เรือเดินสมุทร และอากาศยาน

(7) สิทธิ และอำนาจหน้าที่ของรัฐในนามสหภาพ กฎหมายระหว่างประเทศวางกฎหมายเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิและอำนาจหน้าที่ของรัฐในนามสหภาพไว้ กล่าวคือ นอกจากคุณชาติของตนแล้ว ซึ่งรัฐมีสิทธิและหน้าที่ทั้งในด้านการเรียกเกณฑ์ และการให้ความคุ้มครอง รวมทั้งผลเรือนและทหารแล้ว รัฐยังมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับคุณชาติของประเทศอื่นอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิที่จะกำหนดสถานที่อยู่ หรืออำนาจการรับทรัพย์สิน อันเป็นของคุณชาติศัตรุ หรือบัญญัติกฎหมายภายในเพื่อการนี้โดยเฉพาะ เช่น กฎหมายห้ามทำการค้ากับศัตรุ

ค. การได้สัญชาติโดยการเกิด

การบัญญัติกฎหมายให้สัญชาติแก่บุคคลโดยการเกิดนี้ มีหลักที่ประเทศต่าง ๆ ถือเป็นแนวทางในการบัญญัติอยู่ 2 หลัก คือ.—

1. หลักดินแดน (*Jus soli*) ถือว่า ทารกเกิดในดินแดนของประเทศใดย่อมได้สัญชาติของประเทศนั้น ไม่ว่าทารกนี้จะเกิดจากคุณชาติของประเทศนั้น หรือคุณชาติประเทศอื่น หลักดินแดนนี้ อาศัยเหตุผลที่ว่า ทารกเกิดในดินแดนของประเทศใดย่อมได้รับการปลูกฝังให้มีความผูกพันกับดินแดน ผูกพันกับหมู่เหล่า และสภาพธรรมชาติ ตลอดจนได้รับการเสริมสร้างให้มีเอกลักษณ์และบุคลิกลักษณะเป็นพลเมืองของประเทศนั้นโดยสมบูรณ์

2. หลักสืบสายโลหิต (*Jus sanguinis*) ถือว่า ทารกจะต้องมีสัญชาติของบิดาหรือมารดาซึ่งมีความผูกพันกับทางสายเลือด ไม่ว่าทารกนั้นจะเกิดในประเทศที่บิดาหรือมารดาไม่มีสัญชาติ

หรือเกิดในต่างประเทศ

หลักสืบสายโลหิต อาศัยเหตุผลที่ว่า ความสัมพันธ์ทางสายโลหิตเป็นความสัมพันธ์ที่ผู้รากสืบทึ่งกว่าความสัมพันธ์ทางอื่นใด กล่าวคือบิดามารดาอยู่มีอิทธิพลเหนือบุตรยิ่งกว่าเดินดันที่เกิด

การจำแนกการบัญญัติกฎหมายให้สัญชาติแก่บุคคล โดยการเกิด โดยยึดหลักดินแดน หรือหลักสืบสายโลหิต พอจะจำแนกได้ดังนี้.—

(1) ประเทศไทยยึดหลักดินแดนเป็นเกณฑ์หลัก ได้แก่ ประเทศไทยต่าง ๆ ในแ覃บอเมริกาใต้ และอเมริกากลาง เช่น บราซิล โคลัมเบีย เวเนซูเอลา อาร์เจนตินา เปรู ชิลี เป็นต้น

(2) ประเทศไทยยึดหลักสืบสายโลหิตโดยตรง เช่น จีน รัสเซีย ออสเตรีย ญี่ปุ่น เดนมาร์ค กรีซ สวีเดน นอร์เวย์ เป็นต้น

(3) ประเทศไทยยึดหลักดินแดนเป็นเกณฑ์หลัก และยึดหลักสืบสายโลหิตเป็นเกณฑ์รอง เช่น ประเทศไทยอังกฤษ สหราชอาณาจักร อเมริกา

(4) ประเทศไทยยึดหลักผสม กล่าวว่ายึดทั้งหลักดินแดนและหลักสืบสายโลหิตเป็นเกณฑ์ร่วม เช่น ประเทศไทยสวีเดนร์แลนด์ ฝรั่งเศส สเปน เบลเยียม อิตาลี รวมทั้งประเทศไทย (โดยพิจารณาได้จาก พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. 2508)

ข้อสังเกต โดยเหตุที่การบัญญัติกฎหมายให้สัญชาติแก่บุคคลโดยการเกิดบางประเทศ ยึดหลักดินแดน บางประเทศยึดหลักสืบสายโลหิต ยอมทำให้เกิดกรณีบุคคลได้สองสัญชาติในขณะเกิด ตัวอย่างเช่น นายแดง และนางเขียวเป็นคนสัญชาติไทย แต่ไปทำงานที่กินอยู่ในสหราชอาณาจักรต่อมา นานาเขียวคลอดบุตรในสหราชอาณาจักร ดังนี้ บุตรของนางเขียวยอมได้สัญชาติไทย ตามหลักสืบสายโลหิต และได้สัญชาติอเมริกาตามหลักดินแดน

๑. การได้สัญชาติภายหลังการเกิด

การได้สัญชาติภายหลังการเกิด หมายความถึง การที่บุคคลได้รับสัญชาติภายหลังที่เกิดมาแล้ว ซึ่งมีอยู่ 3 กรณี คือ.—

(1) การแปลงสัญชาติ จะเกิดขึ้นได้ด้วยการแสดงเจตนาโดยความสมัครใจของบุคคลในการที่จะขอเปลี่ยนแปลงมาถือสัญชาติของรัฐใดรัฐหนึ่ง และรัฐดังกล่าวนั้นได้ยอมให้บุคคลนั้นถือสัญชาติของรัฐตนได้

เงื่อนไขทั่วไปของการแปลงสัญชาติ.—

(1.1) ผู้ขอแปลงสัญชาติต้องมีลักษณะและคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายแห่งรัฐที่บุคคลนั้นจะขอถือสัญชาติใหม่

(1.2) การอนุญาตให้แปลงสัญชาติได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่บุคคลจะขอถือสัญชาติใหม่ ซึ่งมีอำนาจเด็ดขาดในการนี้ (พิจารณา พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 12, 14, 15, ประกอบ)

(2) การสมรส การสมรสในส่วนที่เกี่ยวกับการได้สัญชาติภายหลังการเกิดนี้ หมายถึง การสมรสระหว่างคู่สมรสต่างชาติกันโดยทั่วไป การสมรสในลักษณะดังกล่าว ย่อมมีผลให้คู่สมรสฝ่ายหญิงได้สัญชาติใหม่ คือสัญชาติของสามีด้วย แต่หลักที่ว่านี้ไม่เป็นที่ยอมรับกันทุกประเทศ กล่าวคือ ในปัจจุบันประเทศไทย ยึดถือหลักต่างกัน โดยแยกออกเป็น 2 กลุ่ม.—

(2.1) กลุ่มที่หนึ่ง ยึดถือหลักที่ว่า คู่สมรสฝ่ายหญิงย่อมได้สัญชาติของสามีด้วย ในทันที โดยไม่จำเป็นต้องแสดงความจำนงในการขอถือสัญชาติใหม่ (ตามสามี) แต่ประการใด

(2.2) กลุ่มที่สอง ยึดถือหลักที่ว่าคู่สมรสฝ่ายหญิงจะได้สัญชาติของสามีด้วยหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการแสดงเจตนาเป็นสำคัญ หมายความว่าคู่สมรสฝ่ายหญิงนั้นยังคงถือสัญชาติเดิมของตนต่อไป จนกว่าจะแสดงเจตนาการสละสัญชาติเดิม ไปถือสัญชาติใหม่ตามสามี

ข้อสังเกต ประเทศไทยยึดถือตามหลักของกลุ่มที่สอง โดยพิจารณาได้จาก พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ.2508 มาตรา 9

(3) การได้คืนสัญชาติ หมายถึง การณ์ที่บุคคลคนหนึ่งได้เสียสัญชาติเดิมของตนไป ไม่ว่าจะโดยสาเหตุใดก็ตาม แต่ต่อมามาบุคคลนั้นกลับได้สัญชาติเดิมคืนมาโดยอาศัยหลักเกณฑ์และวิธีการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

จ. การเสียสัญชาติ การเสียสัญชาติของบุคคล อาจเกิดขึ้นจากสาเหตุดังต่อไปนี้.-

- (1) การสละสัญชาติ
- (2) การถอนสัญชาติ
- (3) การขาดจากสัญชาติ
- (4) การแปลงสัญชาติเป็นคนต่างด้าว
- (5) การเปลี่ยนสัญชาติ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอาณาเขต
- (6) การที่หญิงคู่สมรสได้สัญชาติใหม่ตามสามี เป็นเหตุให้ขาดจากสัญชาติเดิม

ส่วนที่ 2 การได้และการเสียสัญชาติตามกฎหมายไทย

ก. การได้สัญชาติไทย อาจแยกพิจารณาเป็น 4 หัวข้อดังนี้.-

(1) สัญชาติไทยโดยการเกิด

(1.1) การได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิต พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ. 2508 ในส่วนที่เกี่ยวกับการได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิต โดยหลักทั่วไปแล้ว ยึดถือการสืบสายโลหิตทางบิดาเป็นเกณฑ์หลัก โดยอนุมานจากขบธรรมเนียมประเพณีไทยที่ว่าบิดาเป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นเจ้าบ้าน และรับผิดชอบโดยตรงต่อการดูแลอยู่ในทุก ๆ ด้านของครอบครัวประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง โดยการคำนึงถึงสภาวะตามธรรมชาติที่ว่า สายเลือดของบิดาอ้อมมีความเข้มข้นสืบทอดไปยังบุตรได้มากกว่าทางสายอื่น

บทบัญญัติแห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2502 ที่เกี่ยวข้องโดยตรงได้แก่ มาตรา 7 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลต่อไปนี้ ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

(1) ผู้เกิดโดยบิดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย

(2) ผู้เกิดนอกราชอาณาจักรไทย โดยมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือบิดาไม่มีสัญชาติ

คำอธิบาย :- เพื่อความเข้าใจและสะดวกในการพิจารณาจึงแยกพิจารณามาตรา 7 ออกเป็น 2 กรณี.-

กรณีแรก บุตรที่มีบิดาสัญชาติไทย มาตรา 7(1) หมายความว่า “บุตรนั้นมีสภាពนุคคลในขณะที่บิดามีสัญชาติไทย บุตรนั้นย่อมได้สัญชาติไทยตามบิดา โดยไม่ต้องคำนึงว่าบิดาจะได้สัญชาติไทยมาตั้งแต่เกิดหรือได้สัญชาติไทยมาภายหลังการเกิด ทั้งนี้ ขอให้จดจำไว้ว่า หมายเฉพาะ บุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย คือ ทารกที่เกิดมาในขณะที่บิดามารดาเป็นสามีภริยา กันโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น

ข้อสังกัด อนึ่ง สำหรับกรณีบุตรไม่ชอบด้วยกฎหมายตาม ป.พ.พ.มาตรา 1547 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “เด็กเกิดจากบิดามารดาที่มิได้สมรสกันจะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย ต่อเมื่อบิดามารดาได้สมรสกันในภายหลัง หรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตร หรือศาลพิพากษาว่า เป็นบุตร” จะถือว่าได้สัญชาติไทยตามบิดาเหมือนกรณีบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ กรณีน่าจะถือว่า ควรได้สัญชาติไทยตั้งแต่เกิด กล่าวคือ “ได้สัญชาติไทยตามบิดาย้อนหลังไปถึงวันเกิด เหตุผลสนับสนุน คือ

(ก) ข้อเท็จจริงปรากฏอยู่ในตัวชัดแจ้งแล้วว่า สืบสายโลหิตมาจากบิดาโดยตรง

(ข) เป็นการสอนคล้องและรับกันกับเจตนาرمณแห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งมุ่งประสงค์ให้บุตรที่เกิดจากบิดาสัญชาติไทยย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามบิดา (แต่

ทั้งนี้ไม่รวมถึงกรณีที่บุตรนั้นบรรลุนิติภาวะแล้ว ไม่ว่าจะโดยอายุหรือการสมรส เพราการเปลี่ยนแปลงสัญชาติของบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะ ย้อมเปลี่ยนแปลงไปด้วยความสมัครใจ หาใช่โดยผลของกฎหมายแต่ประการใด

ส่วนกรณีต่อไปที่ควรพิจารณาคือ กรณีบุตรบุญธรรม บัญชาที่อาจเกิดขึ้น คือ บุตรบุญธรรมมีสัญชาติอื่น แต่ผู้รับบุตรบุญธรรมมีสัญชาติไทย กรณีเช่นนี้จะถือได้หรือไม่ว่า บุตรบุญธรรมนั้นย้อมได้สัญชาติตามผู้รับบุตรบุญธรรมด้วย เห็นว่า ไม่อาจได้สัญชาติไทยตามผู้รับบุตรบุญธรรม เพราะ.-

(ก) ความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างบุตรบุญธรรมกับผู้รับบุตรบุญธรรม ตามมาตรา 1598/28 แห่ง พ.พ.พ. ถือว่าไม่ได้เป็นความสัมพันธ์ทางสายโลหิต ตามหลักการได้สัญชาติโดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิต

(ข) สถานะทางกฎหมายของบุตรบุญธรรมอาจเปลี่ยนแปลงได้ไม่มั่นคงเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น อาจจดทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรมโดยการตกลงกันในระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมเมื่อได้ (มาตรา 1598/31 วรรคแรกและวรรคท้าย) ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมสมรสกัน (มาตรา 1598/32 และมาตรา 1451) หรือเลิกกันโดยคำพิพากษาของศาล (มาตรา 1598/36)

กรณีที่สอง บุตรที่มีมาตรัสัญชาติไทย (มาตรา 7(2)) บัญชาที่ขึ้นไว้ก็เพื่อป้องกันและคุ้มครองมิให้มีบุตร ซึ่งไม่ปรากฏบิดาเป็นคนไร้สัญชาติ หรือไม่อ่าใจได้สัญชาติโดยหลักดินเดน กล้ายเป็นคนไร้สัญชาติ

หลักเกณฑ์การได้สัญชาติไทยของบุตรที่มีมาตรัสัญชาติไทยตามมาตรา 7(2) มีดังนี้.-

(ก) บุตรนั้นมีสภาพบุคคลตามกฎหมายในขณะที่มาตรัสัญชาติไทย

(ข) ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย

(ค) บุตรนั้นเกิดนอกราชอาณาจักรไทย (หากเกิดในราชอาณาจักรไทยก็ได้สัญชาติไทยโดยอาศัยหลักดินเดน ตามมาตรา 7(3))

(1.2) การได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักดินเดน มาตรา 7(3) แห่ง พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. 2508 วางหลักการได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักดินเดนไว้ว่า “ผู้เกิดในราชอาณาจักรไม่ยอมได้สัญชาติไทย”

สาระสำคัญแห่งมาตรา 7(3) ที่ควรพิจารณาต่อไปคือ ผู้ใดบ้างที่จะได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักดินเดน ตามนัยแห่งมาตรา 7(3) คือ.-

(ก) เด็กที่เกิดจากบิดามารดาที่มีสัญชาติไทย ก็ย่อมได้สัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิตบิดา ตามมาตรา 7(1) และ ยังได้สัญชาติไทย โดยการเกิดตามหลักดินเดนตามมาตรา 7(3)

อีกด้วย

(ข) เด็กที่เกิดจากการดาวมีสัญชาติไทย ย่อมได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดน เพราะเกิดในราชอาณาจักรไทย แต่เด็กนั้นอาจมีสัญชาติอื่นอีกด้วย หากบิดาเป็นคนต่างด้าวและกฎหมายแห่งประเทศไทยของสัญชาติของบิดา ยอมให้บุตรที่เกิดนอกประเทศเจ้าของสัญชาตินั้นถือสัญชาติตามบิดาได้ด้วย ก็จะมีผลให้เด็กนั้นเป็นคนมีสองสัญชาติ

(ค) เด็กที่เกิดจากการดาวเป็นคนต่างด้าว หากกฎหมายแห่งประเทศไทยของสัญชาติของบิดามารดาตนั้น ถือว่าบุตรนั้นได้สัญชาติตามบิดามารดาด้วย ไม่ว่าจะเกิด ณ ที่ใดแล้ว และเมื่อพิจารณาตามกฎหมายสัญชาติไทย ก็ย่อมได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดนด้วย ทำให้เด็กนั้นเป็นคนสองสัญชาติคือ มีสัญชาติตามบิดามารดาตามหลักสืบสายโลหิตและมีสัญชาติไทยตามหลักดินแดน

(ง) เด็กที่เกิดจากการดาวเป็นคนต่างด้าว ย่อมได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดน อาจจะเป็นพระว่าไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายของเด็กหรือบิดาเป็นคนไร้สัญชาติ หรือกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของบิดามารดาไม่ถือว่าเด็กที่เกิดในต่างประเทศเช่นในกรณีนี้ โดยสัญชาติของบิดามารดา ตัวอย่างเช่น กฎหมายสัญชาติประเทศอาฟริกาได้ ไม่ถือว่าเด็กที่เกิดในประเทศไทยจากบิดามารดาสัญชาติอาฟริกาได้ ได้สัญชาติอาฟริกาได้ ทราบได้ที่เด็กนั้นยังไม่มีภูมิลำเนาในประเทศอาฟริกาได้ จึงต้องถือว่าเด็กนั้นมีเพียงสัญชาติเดียว คือสัญชาติไทย

(จ) เด็กซึ่งบิดามารดาไม่ปรากฏสัญชาติ ย่อมได้รับสัญชาติไทยตามหลักดินแดน หากเกิดในราชอาณาจักรไทย

(ฉ) เด็กซึ่งไม่ปรากฏบิดามารดา หรือเด็กที่ถูกกอดทิ้งโดยไม่ทราบว่าใครเป็นบิดามารดา ย่อมได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดน เพราะเกิดในราชอาณาจักรไทย

หมายเหตุ พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาตรา 4 ให้ยกเลิกความในมาตรา 7 แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2508 (ดูรายละเอียด ใน พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 หน้า 43)

ข้อยกเว้นหลักกฎหมายสัญชาติไทยคือ “บุคคลที่เกิดในราชอาณาจักร แต่ไม่ได้สัญชาติไทย”

หมายถึง บุคคลซึ่งเกิดในราชอาณาจักรไทย แต่ไม่ได้สัญชาติไทยเพราะกฎหมายบัญญัติไว้ เช่นนั้น อาจแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ.—

(1) ข้อยกเว้นตามมาตรา 8 พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยบิดามารดาเป็นคนต่างด้าว ย่อมไม่ได้สัญชาติไทย ถ้าขณะที่เกิดบิดาหรือมารดาเป็น

- (1) หัวหน้าคณะผู้แทนทางทูต หรือเจ้าหน้าที่ในคณะผู้แทนทางทูต
- (2) หัวหน้าคณะผู้แทนทางกงสุล หรือเจ้าหน้าที่ในคณะผู้แทนทางกงสุล
- (3) พนักงานหรือผู้เชี่ยวชาญขององค์กรระหว่างประเทศ
- (4) คนในครอบครัวซึ่งเป็นญาติอยู่ในความอุปการะหรือคนใช้ ซึ่งเดินทางจากต่างประเทศ มาอยู่กับบุคคลใน (1) (2) หรือ (3)"

หมายความว่า ถ้าเข้าลักษณะหลักเกณฑ์ตามที่มาตรา 8 กำหนดไว้แล้ว แม้จะเกิดในราชอาณาจักรไทย ก็ย่อมไม่ได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดน (ส่วนหลักเกณฑ์และรายละเอียด ของ (1) (2) (3) หรือ (4) ตามมาตรา 8 ศึกษาได้จากกฎหมายระหว่างประเทศ แผนกตีเมืองในส่วนที่เกี่ยวกับอนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1691 ว่าด้วยความสัมพันธ์ทางการทูต)

(2) ข้อยกเว้นตามประกาศคณะกรรมการปฏิริญติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 หมายถึง บุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยมีบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายเป็นคนไทยต่างด้าว หรือโดยมีมารดาเป็นคนไทยต่างด้าว แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเป็นที่ทราบกันดีว่าผู้ใดเป็นบิดาแต่ไม่ได้สมรสกันถูกต้องตามกฎหมาย หรือบิดามิได้ทำการรับรองบุตร และในขณะที่บุคคลนั้นเกิด บิดาหรือมารดาดังกล่าวเป็น

(ก) บุคคลผู้ได้รับการผ่อนผันให้พำนักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษ ตัวอย่างเช่น ผู้ลี้ภัยทางการเมือง

(ข) บุคคลผู้ได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว ตัวอย่าง เช่น นักลงทุนชาวต่างประเทศที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน

(ค) บุคคลผู้เข้ามาในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองตัวอย่างที่เด่นชัดที่สุดปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ บัญชาติอาเซียนรวมอยู่ในประเทศไทย

ผล บุคคลตามลักษณะและหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นนี้ หากเกิดในอาณาจักรไทย ภายในวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 ถือว่าไม่ได้สัญชาติไทย ตามมาตรา 7(3) แห่ง พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. 2508 เว้นแต่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จะพิจารณาเห็นสมควรและสั่งให้บุคคลเฉพาะรายมีสัญชาติไทยได้

หมายเหตุ : พ.ร.บ.สัญชาติ(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 3 ให้ยกเลิกประกาศของคณะปฏิริญติฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 (ถูรายละเอียดใน พ.ร.บ. สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 หน้า 43)

(2) สัญชาติไทยโดยการแปลงชาติ

ในเบื้องต้น ควรทำความเข้าใจเสียก่อนว่า การแปลงสัญชาติคือ การที่รัฐได้รับหนึ่งให้สัญชาติของรัฐนั้นแก่คนต่างด้าว โดยคนต่างด้าวนี้เป็นผู้ร้องขอ สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ อาจแยกพิจารณาดังนี้.-

(2.1) หลักเกณฑ์ของการแปลงสัญชาติ ปรากฏอยู่ใน พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2508 มาตรา 10 ซึ่งบัญญاتิว่า “คนต่างด้าวซึ่งมีคุณสมบัติครบถ้วนตั้งต่อไปนี้ อาจขอแปลงสัญชาติ เป็นไทยได้

- (1) บรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมายไทย และกฎหมายที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ
- (2) มีความประพฤติดี
- (3) มีอาชีพเป็นแหล่งฐาน
- (4) มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักรไทยต่อเนื่องมาจนถึงวันที่ยื่นคำขอแปลงสัญชาติไทย เป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี
- (5) มีความรู้ภาษาไทยตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

อธิบาย มาตรา 10

(1) “บรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมายไทย” หมายความว่าบรรลุนิติภาวะโดยอายุ กล่าวคือ เมื่อมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ (ม.19 ป.พ.พ.) ประการหนึ่ง หรือบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส ก่อนวัยคือ การสมรสได้ทำเมื่อชายและหญิงมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์แล้ว (ม.1448 ป.พ.พ.) อีกประการหนึ่ง

“และกฎหมายที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ” หมายความว่า คนต่างด้าวผู้ที่ร้องขอแปลงสัญชาติ เป็นไทย นอกจากจะต้องบรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมายไทยแล้ว ยังต้องบรรลุนิติภาวะแล้ว ตามกฎหมายภายในของประเทศที่คนต่างด้าวนั้นมีสัญชาติอีกด้วย โดยเป็นบัญหาข้อเท็จจริง ที่คนต่างด้าวนั้นมีหน้าที่นำสืบพิสูจน์ให้เจ้าหน้าที่เห็นว่าตนบรรลุนิติภาวะตามกฎหมายภายใน ของประเทศที่คนต่างด้าวนั้นมีสัญชาติ

(2) “มีความประพฤติดี” หมายความว่า ต้องไม่ใช่เป็นคนแกเร เสเพล ติดสุรา ยา-เสพติด หรือเคยต้องคดีอาญามาแล้ว ทั้งนี้ให้อยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยที่จะพิจารณาว่าคนต่างด้าวผู้ร้องขอแปลงสัญชาติเป็นไทยนั้นมีความประพฤติดีหรือไม่

โดยอาศัยผลการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและเจ้าหน้าที่ตำรวจประกอบการใช้ดุลย-พินิจ

(3) “มืออาชีพเป็นหลักฐาน” หมายความว่า สามารถหารายได้มาเลี้ยงตนเองครอบครัว (ในกรณีสมรสแล้ว) ได้ โดยอาศัยอาชีพที่แน่นอนและเป็นหลักแหล่ง ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้เกิดภาระแก่รัฐบาลในการที่จะต้องช่วยเหลือหากอาชีพให้ทำมาหากินอีกด้วย

(4) มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักรไทยต่อเนื่องมาจนถึงวันที่ยื่นคำขอแปลงสัญชาติเป็นไทยเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี” หมายความว่า ก่อนที่จะร้องขอแปลงสัญชาติเป็นไทย คนต่างด้าวหนึ่งต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นเวลาติดต่อกันไม่ขาดสายไม่น้อยกว่า 5 ปี แล้ว ทั้งนี้ มุ่งประสงค์ให้คนต่างด้าวหนึ่งเพิ่มความผูกพันและความจริงใจกับประเทศไทยมากขึ้น

(5) “มีความรู้ภาษาไทยตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” หมายความว่า ต้องพูดภาษาไทยและฟังภาษาไทยเข้าใจได้ โดยให้ผู้บังคับการตำรวจสันติบาลเป็นผู้สอบความรู้ภาษาไทย คนต่างด้าวผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ส่วนคนต่างด้าวผู้มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด ให้ผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดนั้น ๆ เป็นผู้สอบความรู้ภาษาไทย (พิจารณากฎกระทรวง พ.ศ. 2510 ประกอบ)

พึงสังเกตด้วยว่า หลักเกณฑ์ของการแปลงสัญชาติเป็นไทยทั้ง 5 ประการ ตามมาตรา 10 นี้ คนต่างด้าวผู้ร้องขอแปลงสัญชาติต้องมีลักษณะและคุณสมบัติครบทั้ง 5 ประการ จะขาดประการหนึ่งประการใดไม่ได้ มิฉะนั้น จะขอแปลงสัญชาติไม่ได้

ข้อยกเว้น มาตรา 10(4) และ (5) หมายความว่า แม้คนต่างด้าวผู้ร้องขอแปลงสัญชาติเป็นไทย ขาดลักษณะและคุณสมบัติตามมาตรา 10(4) และ (5) ถ้าสามารถขอแปลงสัญชาติได้ หากคนต่างด้าวหนึ่น มีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่ง ตามมาตรา 11 พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งบัญญัติว่า “บกบัญญัติในมาตรา 10(4)และ (5) มิให้นำมาใช้บังคับ ถ้าผู้ขอแปลงสัญชาติเป็นไทย

(1) ได้กระทำความดีความชอบเป็นพิเศษต่อประเทศไทย หรือได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ทางราชการ ซึ่งรัฐมนตรีเห็นสมควร

(2) เป็นบุตรหรือภริยาของผู้ซึ่งได้แปลงสัญชาติเป็นไทย หรือของผู้ได้กลับคืนสัญชาติไทย

(3) เป็นผู้ได้เคยมีสัญชาติไทยมาก่อน”

อธิบาย มาตรา 11

(1) ตัวอย่าง “การกระทำความดีความชอบเป็นพิเศษต่อประเทศไทย” เช่น เข้าช่วยการรับของกองทัพไทย ในการบังกันอธิปไตยของประเทศไทยจากศัตรูผู้รุกรานด้านชายแดนจังหวัดปราจีนบุรีจันชนาศัตรู

ตัวอย่าง “การทำคุณประโยชน์ให้แก่ทางราชการ” เช่นบริจาครพยสิ่งของให้แก่หน่วยราชการ อุทิศตนช่วยงานด้านสาธารณสุข เช่น ปฏิบัติงานช่วยสภากาชาดไทยด้วยดีตลอดมา

(2) เป็นบุตรหรือภริยาของผู้ซึ่งได้แปลงสัญชาติเป็นไทย หรือ “ของผู้ได้กลับคืนสัญชาติไทย” หมายเฉพาะภริยาหรือบุตรเท่านั้นที่จะได้รับประโยชน์ตามมาตรา 11(2)

(3) “เป็นผู้ได้เคยมีสัญชาติไทยมาก่อน” อาจจะหมายถึงหญิงที่มีสัญชาติไทยซึ่งทำการสมรสกับคนต่างด้าว และขอสละสัญชาติไทยไปถือสัญชาติสามี ภายหลังกลับมาขอแปลงสัญชาติเป็นไทย หรือบุคคลซึ่งเกิดในราชอาณาจักรไทย แต่มีบิดาเป็นคนต่างด้าว และขอสละสัญชาติไทยไปถือสัญชาติบิดามารดา ภายหลังกลับมาขอแปลงสัญชาติเป็นไทย

(2.2) แบบพิธีในการแปลงสัญชาติ

คนต่างด้าวผู้ซึ่งขอแปลงสัญชาติเป็นไทย ต้องปฏิบัติตามแบบพิธีในการแปลงสัญชาติตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 12 พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งพอสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้.-

(ก) ยื่นคำขอแบบ บ.ช.1

(ข) รูปถ่าย 10 รูป (ขนาด 4×6 ซ.ม. รูปถ่ายหน้าตรงไม่สวมหมวก) พร้อมทั้งหลักฐานต่าง ๆ เพื่อประกอบการพิจารณาคำขอ เช่น สำเนาทะเบียนบ้าน ในสูติบัตร ตลอดจนหลักฐานอื่น ๆ ที่จำเป็นในลักษณะเป็นคุณแก่คนต่างด้าวนั้นให้ได้รับอนุญาตแปลงสัญชาติ เช่น หลักฐานที่แสดงว่าคนต่างด้าวนั้นได้ช่วยเหลือราชการ องค์กรหรือหน่วยงานของรัฐ หรือ องค์กรสาธารณะกุลต่าง ๆ เป็นต้น

(ค) ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมในการขอแปลงสัญชาติครั้งละ 5,000 บาท (พิจารณาราย-ละอียดจาก มาตรา 12 วรรคแรกประกอบ)

อนึ่ง หากคนต่างด้าวนั้นขอแปลงสัญชาติไทยให้แก่บุตร (ยังไม่บรรลุนิติภาวะ) พร้อมกับตน ที่ให้ปฏิบัติตามแบบพิธีตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 12 วรรคสอง (พิจารณารายละเอียดจากมาตรา 12 วรรคสองประกอบ)

(ง) วิธียื่นคำขอ ในกรณีคนต่างด้าวนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครให้ยื่นคำขอต่อผู้บังคับการตำรวจนัดตีบาล ส่วนกรณีคนต่างด้าวนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด ให้ยื่นคำขอต่อผู้กำกับการตำรวจนครบาลจังหวัดนั้น

(จ) เป็นดุลยพินิจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้คนต่างด้าวนั้นแปลงสัญชาติเป็นไทยหากอนุญาต ก็จะต้องนำความขึ้นกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเสียก่อน

(ฉ) หลังจากได้รับพระบรมราชานุญาตแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่ก็จะจัดการให้คนต่างด้าวผู้ได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติเป็นไทยทำการปฏิญาณตนว่าจะมีความซื่อสัตย์และจริงรักภักดีต่อประเทศไทยสืบต่อไป

(2.3) ผลแห่งการแปลงสัญชาติ พิจารณาตามลำดับดังนี้.-

2.3.1 เมื่อคนต่างด้าวได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติเป็นไทยแล้ว ถือว่าได้สัญชาติไทยเมื่อประกาศอนุญาตให้ถือสัญชาติไทยได้ในราชกิจจานุเบกษา

2.3.2 มีลักษณะเป็นการเฉพาะตัว กล่าวคือ คนต่างด้าวผู้ร้องขอแปลงสัญชาติเท่านั้นที่ได้สัญชาติไทย หมายถึงกริบานุบุตรหรือสามี หรือบุคคลอื่นแต่ประการใดไม่

ข้อสังเกต นับแต่เมื่อได้ประกาศอนุญาตให้ถือสัญชาติไทยได้ในราชกิจจานุเบกษาแล้ว คนต่างด้าวผู้ได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติ ย่อมมีสิทธิและหน้าที่ในฐานะเป็นคนไทย ดูเดียว กับบุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยเกิดจากบิดาเป็นคนสัญชาติไทยทุกประการ เว้นแต่เฉพาะในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้

(ก) บุคคลผู้ได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติอาจจะถูกถอนสัญชาติไทยได้หากกรณีเข้าหลักเกณฑ์ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 19 พ.ร.บ.สัญชาติฯ

(ข) บุคคลผู้ได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติอาจจะถูกจำกัด สิทธิบางประการ เช่น ถูกจำกัดสิทธิบางประการในการเข้ารับราชการทหาร หรือเข้าทำกิจการอันเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยของประเทศไทย หรือถูกจำกัดสิทธิทางการเมืองบางประการตามกฎหมายเลือกตั้ง เป็นต้น (บุคคลผู้ได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติฯ หากประสงค์จะขอรับหนังสือสำคัญการแปลงสัญชาติเป็นไทย ต้องชำระค่าธรรมเนียมบันละ 500 บาท)

(3) การได้สัญชาติไทยโดยการสมรส

สืบเนื่องจากหลักการทั่วไปว่าด้วยสัญชาติที่นานาประเทศยอมรับกันโดยทั่วไปว่า “คนในครอบครัวเดียวกันความมีสัญชาติเดียวกัน” จึงเป็นที่มาของบทบัญญัติแห่งกฎหมายสัญชาติของประเทศไทยต่าง ๆ บัญญัติให้หญิงต่างด้าวสมรสกับคนไทย ที่มีสัญชาติของประเทศไทยตนยอมได้สัญชาติของประเทศไทยตามไปด้วย

สำหรับประเทศไทยก็ยึดหลักการดังกล่าวข้างต้นเช่นกัน โดยกฎหมายสัญชาติไทยได้วางหลัก การได้สัญชาติไทยโดยการสมรสไว้ดังปรากฏอยู่ใน มาตรา 9 พ.ร.บ. สัญชาติฯ

ซึ่งบัญญัติว่า “หญิงซึ่งเป็นคนต่างด้าวและได้สมรสกับผู้มีสัญชาติไทย ถ้าประสงค์จะได้สัญชาติไทยให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง”

อธิบาย มาตรา ๙ พ.ร.บ.สัญชาติฯ

หมายความว่า หญิงต่างด้าวที่ได้สมรสจากได้สัญชาติไทยตามสามีได้ หากมีลักษณะคุณสมบัติ และปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ มาตรา ๙ ซึ่งอาจสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้.—

(1) หญิงนั้นต้องเป็นคนต่างด้าวผู้มีสัญชาติไทย

(2) หญิงต่างด้าวนั้นได้สมรสกับผู้มีสัญชาติไทย โดยถูกต้องตามกฎหมาย

ปัญหาตามข้อ (2) ที่ควรพิจารณาคือ อย่างไรเรียกว่า “โดยถูกต้องตามกฎหมาย” หมายความถึงเงื่อนไขแห่งการสมรสในกรณีให้อยู่ภายใต้ บกบัญญัติมาตรา 19 พ.ร.บ. ว่าด้วย การขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481 ซึ่งบัญญัติว่า “เงื่อนไขแห่งการสมรสให้เป็นไปตามกฎหมายสัญชาติของคู่กรณีแต่ละฝ่าย” หมายความว่า การสมรสจะถูกต้องตามกฎหมายต่อเมื่อเงื่อนไขแห่งการสมรสตามกฎหมายสัญชาติของฝ่ายชาย และเงื่อนไขแห่งการสมรสตามกฎหมายสัญชาติของฝ่ายหญิงที่ทำการสมรสกันนั้นครบบริบูรณ์ (กฎหมายสัญชาติของคู่กรณีแต่ละฝ่าย ตามนัยแห่ง มาตรา 19 พ.ร.บ.ขัดกันฯ หมายถึงกฎหมายสัญชาติในขณะทำการสมรส)

สำหรับเรื่องแบบแห่งการสมรสนั้น ให้เป็นไปตามบกบัญญัติมาตรา 20 วรรคสอง แห่ง พ.ร.บ. ขัดกันฯ ซึ่งบัญญัติว่า “การสมรสระหว่างคนในบังคับสยาม หรือคนในบังคับสยามกับคนต่างด้าวซึ่งได้ทำในต่างประเทศโดยถูกต้องตามแบบที่กฎหมายสยามกำหนด ไว้ย่อมเป็นอันสมบูรณ์” หมายความว่า กรณีคนไทยตัวยังก่อน หรือชายไทยกับหญิงต่างด้าว ทำการสมรสในประเทศไทย ต้องปฏิบัติตามแบบที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้ตาม มาตรา 1457, มาตรา 1458 แห่ง ป.พ.พ.กฯ คือ ต้องไปจดทะเบียนสมรสที่อำเภอ โดยนายอำเภอเป็นผู้รับจดทะเบียน ส่วนกรณีทำการสมรสกันในต่างประเทศก็ต้องปฏิบัติเช่นเดียวกันต่างกันแต่เพียงว่าให้ต้องไปจดทะเบียนสมรสที่สถานทูตหรือสถานกงศุลไทยที่ตั้งอยู่ในต่างประเทศนั้น โดยพนักงานทูตหรือกงศุลไทยเป็นผู้รับจดทะเบียน

ข้อสังเกต ประการแรกคือ ผลจากการที่หญิงต่างด้าว ซึ่งได้สัญชาติไทยโดยการสมรส ดังกล่าวมาข้างต้น อาจทำให้ญาติต่างด้าวนั้นมี ๒ สัญชาติ คือ สัญชาติไทยตามสามี และ สัญชาติเดิมของตนที่มิอยู่ก่อนการสมรส เพราะ พ.ร.บ.สัญชาติฯ ไม่ได้บัญญัติไว้ว่าให้ขาดจากสัญชาติเดิมแต่ประการใด ฉะนั้น ประเด็นที่ว่าจะขาดจากสัญชาติเดิมหรือไม่ จึงต้องพิจารณาจากกฎหมายสัญชาติแห่งประเทศไทยที่หญิงนั้นมีสัญชาติอยู่เดิมเป็นเกณฑ์ตัดสิน

(3) นับแต่ได้สัญชาติไทยโดยการสมรสสูกต้องตามกฎหมายแล้ว หყึงต่างด้าวหนึ่งปีมีสิทธิและหน้าที่ดูแลเด็กหყึงมีสามีซึ่งเป็นสัญชาติไทยทุกประการ เว้นแต่อ่าจะสูกตอนสัญชาติไทยได้ หากเข้ากรณ์ตาม มาตรา 16 พ.ร.บ. สัญชาติฯ หรืออาจจะสูกจำกัดสิทธิบางประการ เช่น สิทธิทางการเมือง เป็นต้น

(4) การกลับคืนสัญชาติไทย

การกลับคืนสัญชาติไทย คือ การที่บุคคลคนหนึ่งได้เสียสัญชาติเดิมไป บุคคลนั้นอาจได้สัญชาติเดิมของตนกลับคืนมาได้ หากเข้าหลักเกณฑ์ตาม พ.ร.บ. สัญชาติฯ หมวด 3 “การกลับคืนสัญชาติไทย” มาตรา 23 และ มาตรา 24 โดยแยกพิจารณากรณีการกลับคืนสัญชาติไทยได้เป็น 2 กรณี

กรณีตามมาตรา 23 พ.ร.บ.สัญชาติฯ ซึ่งบัญญัติว่า “หყึงซึ่งมีสัญชาติไทยและได้สละสัญชาติไทยในการนี้ที่ได้สมรสกับคนต่างด้าว ตามมาตรา 13 ถ้าได้ขาดจากการสมรสแล้วไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ ย่อมมีสิทธิขอกลับคืนสัญชาติไทยได้

การขอกลับคืนสัญชาติไทยให้ยื่นแสดงความจำนงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง”

อธิบายมาตรา 23 วรรคหนึ่ง หมายความว่ากรณีที่หყึงซึ่งมีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะได้สัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิต หรือหลักเด่นแคนหรือโดยการแปลงสัญชาติก็ตาม และได้สละสัญชาติไทยเพราได้สมรสกับคนต่างด้าว ทำให้หყึงนั้นได้สัญชาติของสามีโดยอัตโนมัติ หรือโดยผลของกฎหมายแห่งประเทศไทยเจ้าของสัญชาติของสามีแล้วแต่กรณีต่อมาปรากฏว่าหყึงนั้นได้ขาดจากการสมรสดังกล่าว ไม่ว่าเพราะสามีตาย หย่าขาดกันตามกฎหมาย หรือสามีเป็นคนสาปสูญกสุกดแท้แต่กรณีเมื่อเป็นดังนี้ หყึงนั้นมีสิทธิขอกลับคืนสัญชาติไทยได้ โดยปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของ มาตรา 23 วรรคสอง

อธิบาย มาตรา 23 วรรคสอง

ให้หყึงผู้ประสงค์กลับคืนสัญชาติไทย ปฏิบัติตามนี้.-

(1) ยื่นคำขอแบบ ก.ช.2 พร้อมกับแบบหลักฐานการขาดจากการสมรสกับคนต่างด้าว นั้นเสนอต่อผู้บังคับการตำรวจนัดบานลในกรณีที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ในกรณีที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดให้ยื่นคำขอต่อผู้บังคับการตำรวจนครบาลจังหวัดนั้น ในกรณีอยู่ต่างประเทศให้ยื่นคำขอต่อพนักงานทูต ณ สถานทูตไทย หรือกงศุล ณ สถานกงศุลไทยแห่งประเทศไทยนั้น

ข้อสังเกต มาตรา 23 พ.ร.บ.สัญชาติฯ มีได้กำหนดระยะเวลาแห่งการยื่นคำขอไว้ จึงยื่นคำขอกลับคืนสัญชาติในการนี้ตั้งแต่วันแม่โภกได้ภายนหลังจากทำการสมรส โดยต้อง

เสียค่าธรรมเนียมคำขอกลับคืนสัญชาติไทยครั้งละ 1,000 บาท

กรณีตามมาตรา 24 พ.ร.บ.สัญชาติฯ ชี้งบัญญัติว่า “ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยและได้เสียสัญชาติไทยตามบิดาหรือมารดาขณะที่ตนยังไม่บรรลุนิติภาวะ ถ้าประสงค์จะกลับคืนสัญชาติไทย ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงภายในสองปีนับแต่วันที่บรรลุนิติภาวะตามกฎหมายไทย และกฎหมายที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ”

อธิบาย มาตรา 24

หมายความถึง กรณีที่บุคคลผู้โดยมีสัญชาติไทยไม่ว่าโดยหลักสืบสายโลหิตหรือหลักดินแดนก็ตาม ต่อมานุบุคคลนั้นได้เสียสัญชาติไทยตามบิดาหรือมารดาไปในขณะที่บุคคลนั้นยังไม่บรรลุนิติภาวะ ไม่ว่าจะเป็นพระบิดาหรือมารดาถูกถอนสัญชาติไทย หรือบิดามารดาแปลงสัญชาติไทยไปถือสัญชาติอื่น เป็นต้น หากบุคคลนั้นประสงค์จะกลับคืนสัญชาติไทย ให้ยื่นคำขอแบบ ก.ช.3 ซึ่งมีวิธีการปฏิบัติคล้ายคลึงกันกับกรณีหญิงไทยขาดจากการสมรสกับคนต่างด้าวของกลับคืนสัญชาติไทยตั้งกล่าวมาข้างต้น ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า ต้องยื่นคำขอภายในสองปีนับแต่วันที่บุคคลนั้นบรรลุนิติภาวะตามกฎหมายไทย และกฎหมายที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ ทั้งการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้กลับคืนสัญชาติไทยตาม มาตรา 24 นี้ เป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ที่จะใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาคำขอ

ในกรณีได้รับอนุญาตให้กลับคืนสัญชาติไทย ถือว่ามีผลนับตั้งแต่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้น

ข. การเสียสัญชาติไทย อาจแยกพิจารณาเป็น 3 ข้อ ดังนี้.-

(1) การเสียสัญชาติไทยโดยผลแห่งกฎหมาย (การแปลงสัญชาติเป็นคนต่างด้าว) พิจารณาได้จาก มาตรา 22 พ.ร.บ. สัญชาติฯ ชี้งบัญญัติว่า “ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยและได้แปลงสัญชาติเป็นคนต่างด้าว...ย่อเสียสัญชาติไทย” หมายความว่า ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยและได้แปลงสัญชาติเป็นคนต่างด้าว จะขาดเสียจากสัญชาติไทย ต้องครบองค์ประกอบ 2 ข้อ คือ

(ก) ผู้ขอแปลงสัญชาติต้องบรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมายไทย และกฎหมายแห่งประเทศที่ผู้ขอแปลงสัญชาติจะไปมีสัญชาติใหม่

(ข) ผู้ขอแปลงสัญชาติต้องปฏิบัติตามระเบียบและหลักเกณฑ์ตามกฎหมายสัญชาติ แห่งประเทศที่ผู้ขอแปลงสัญชาติจะไปมีสัญชาติใหม่นั้นครบถ้วนบริบูรณ์แล้ว

ข้อสังเกต นอกจากต้องครบองค์ประกอบ ข้อ (ก) และ (ข) ข้างต้นแล้วกฎหมาย (ประเทศเจ้าของสัญชาติเดิม) บางประเทศยังกำหนดองค์ประกอบ (เงื่อนไข) เพิ่มอีกประการ หนึ่งคือ ผู้ขอแปลงสัญชาตินั้น ต้องได้รับอนุญาตในการขอแปลงสัญชาติจากรัฐบาลแห่งประเทศ

ตนเสียก่อน มิฉะนั้นแล้ว ยังถือว่าได้ขาดจากสัญชาติเดิม (พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2508 "ไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่าต้องได้รับอนุญาตจากรัฐบาลไทยเสียก่อน")

(2) การเสียสัญชาติไทยโดยความประสงค์ของผู้มีสัญชาติไทยเอง ซึ่งมีอยู่ 3 กรณี โดยอาจแยกพิจารณา ดังนี้

(2.1) โดยการแสดงความจำนงประสงค์ในกรณีที่เป็นหญิงซึ่งมีสัญชาติไทยทำการสมรสกับคนต่างด้าว พิจารณาได้จาก มาตรา 13 พ.ร.บ.สัญชาติฯ ซึ่งบัญญัติว่า "หญิงซึ่งมีสัญชาติไทยและได้สมรสกับคนต่างด้าว และอาจถือสัญชาติของสามีได้ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของสามี ถ้าประสงค์จะஸัญชาติให้แสดงความจำนงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง" หมายความว่า การเสียสัญชาติไทย ตาม 2.1 ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(ก) ได้ทำการสมรสกับคนต่างด้าว

(ข) การสมรสนั้นเป็นการสมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย (พิจารณาจากเงื่อนไขและแบบแห่งการสมรส พ.ร.บ.ว่าด้วยการขัดการแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481 มาตรา 19 และมาตรา 20 ประกอบ)

(ค) ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของสามี หญิงนั้นอาจถือสัญชาติของสามีได้ กล่าวคือ

(1) การสมรสนั้นสมบูรณ์ตามกฎหมาย ซึ่งกฎหมายว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมายของประเทศไทยให้ใช้บังคับ

(2) กฎหมายว่าด้วยสัญชาติของสามีมีบัญญัติให้หญิงนั้นถือสัญชาติของสามีได้

(3) หญิงนั้นได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขตามที่กฎหมายว่าด้วยสัญชาติของสามีกำหนดไว้เพื่อให้ได้สัญชาติของสามีครบถ้วนแล้ว

(ง) หญิงนั้นได้แสดงความจำนงโดยการยื่นคำขอสละสัญชาติไทยตามแบบ ส.ช.1 กล่าวคือ ในกรณีที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ให้ยื่นคำขอต่อผู้บังคับการตำรวจนัดดาบala ในกรณีมีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด ให้ยื่นคำขอต่อผู้กำกับการตำรวจนครจังหวัดนั้น แต่ถ้ามีภูมิลำเนาอยู่ต่างประเทศ ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานทูต ณ สถานทูตไทยหรือกองศุล ณ สถานกงศุลไทย แห่งประเทศนั้น

ข้อสังเกต เมื่อปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ข้างต้นทั้งหมด ก็ถือได้ว่าหญิงนั้นขาด (เสีย) สัญชาติไทยเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยไม่ต้องทำการขออนุญาตต่อไปอีก เพราะ

กฎหมายมิได้บัญญัติบังคับไว้ ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง การขาด (เสีย) สัญชาติไทยของ หญิงนั้นในกรณีนี้มีลักษณะเป็นการเฉพาะตัว ไม่มีผลไปถึงบุคคลอื่นด้วย แต่ประการใด

(2.2) โดยการใช้สิทธิขอสละสัญชาติไทย ในกรณีที่เป็นคนสัญชาติไทยเพราะ เกิดในราชอาณาจักรแต่บิดาเป็นคนต่างด้าวในเรื่องนี้พิจารณาได้จาก มาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติฯ ซึ่งบัญญัติว่า

“ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักรไทยขณะที่บิดาเป็นคนต่างด้าวและ อาจถือสัญชาติของบิดาได้ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของบิดา หรือผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยตาม มาตรา 12 วรรคสอง ถ้าประสงค์จะสละสัญชาติไทย ให้แสดงความจำนงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่มีอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์

เมื่อได้พิจารณาความจำนงดังกล่าวแล้วเห็นว่ามีหลักฐานเชื่อถือได้ว่าผู้นั้นอาจ ถือสัญชาติของบิดา หรือสัญชาติอื่นได้จริงก็ให้รัฐมนตรีอนุญาต เว้นแต่ในระหว่างประเทศ ไทยมีการรับหรืออยู่ในสถานะสงคราม รัฐมนตรีจะสั่งระงับการสละสัญชาติไทยรายไดก็ได้”

หมายความว่า แม้ประเทศไทยจะใช้หลักสืบสายโลหิตและหลักดินแดนควบกันไป แต่ได้ปฏิบัติต่อผู้ได้สัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิตกระชับแน่นกว่าผู้ได้สัญชาติไทยตามหลัก ดินแดน กล่าวคือ โดยหลักทั่วไปผู้ได้สัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิตนั้นไม่มีสิทธิสละ สัญชาติเลย และจะถูกถอนสัญชาติไม่ได้เลย แต่ผู้ได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดนนั้น ในบาง กรณีก็มีสิทธิสละสัญชาติในบางกรณีก็อาจถูกถอนสัญชาติได้ มาตรา 14 เป็นมาตราที่ให้สิทธิ ซึ่งหมายความว่า ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อถือว่าเป็นความจริงแล้ว รัฐมนตรีต้องอนุญาตให้สละ สัญชาติไทยที่เดียวจะไม่อนุญาตไม่ได้ เว้นแต่จะเป็นเวลาในระหว่างประเทศไทยมีการรับ หรืออยู่ในสถานะสงคราม เนื่องในแห่งการมีสิทธิที่จะขอสละสัญชาติตามมาตรา 14 นั้น มี หลักเกณฑ์ดังนี้.—

(ก) มีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักร หรือได้รับการแปลงสัญชาติเป็น ไทยเพราะเป็นบุตรของผู้แปลงสัญชาติเป็นไทยในขณะที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ และบิดาขอแปลง สัญชาติไทยให้ด้วย

(ข) บิดาเป็นคนต่างด้าว คือผู้ที่มิได้มีสัญชาติไทย

(ค) เป็นการขอสละสัญชาติไทยเพื่อถือเอาสัญชาติของบิดา หรือสัญชาติอื่นไม่ใช่ สละสัญชาติไทยเฉย ๆ ทั้งนี้พระมาตรา 14 ประสงค์จะให้บุคคลในครอบครัวเดียวกันมี สัญชาติเดียวกัน

(ง) ตามกฎหมายของประเทศที่บิดามีสัญชาติยอมให้ผู้ขอสละสัญชาติไทยถือเอา สัญชาตินั้น ซึ่งทั้งนี้จะต้องปรากฏว่า

(1) ผู้ขอสละสัญชาติเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามกฎหมายซึ่งกฎหมายว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมายของประเทศไทยบิดาบัณฑุติให้เข้าบังคับ และ

(2) กฎหมายว่าด้วยสัญชาติของประเทศไทยบิดามีบันญชีตให้บุตรถือเอกสารสัญชาติของบิดา (คือใช้หลักสืบสายโลหิต)

(จ) ได้ยื่นคำขอแบบ ส.ช.2 ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ในประเทศไทย หรือพนักงานทุก ณ สถานทูตไทยหรือกองศุล ณ สถานกงศุลไทย ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่มีอายุครบปีบริบูรณ์

เมื่อรัฐมนตรีได้พิจารณาคำขอแล้วเห็นว่ามีหลักฐานอันควรเชื่อถือก็ต้องสั่งอนุญาตให้สละสัญชาติ

ข้อสังเกต การสละสัญชาติไทยตามกรณี 2.2 นี้ มีลักษณะเป็นการเฉพาะตัวผู้ขอสละเท่านั้น และมีผลเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

หมายเหตุ : พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 6 ให้ยกเลิกความในมาตรา 14 วรรคหนึ่ง แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ. 2508 (ดุรายละเอียด ใน พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 หน้า 44)

(2.3) โดยการขอสละสัญชาติไทยในการนี้ที่มีสัญชาติไทยและมีสัญชาติตามกฎหมายของประเทศไทยนั่นด้วย พิจารณาได้จาก มาตรา 15 พ.ร.บ.สัญชาติฯ ซึ่งบัญญัติว่า

“ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยเพราเกิดในราชอาณาจักรไทยขณะที่บิดาเป็นคนต่างด้าวและอาจถือสัญชาติของบิดาได้ หรือผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยตามมาตรา 12 วรรคสอง แต่ไม่ได้แสดงความจำง่ายในกำหนดเวลาตามมาตรา 14 หรือผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยและสัญชาติอื่นหรือผู้ซึ่งมีสัญชาติไทย โดยการแปลงสัญชาติ ถ้าประสงค์จะสละสัญชาติไทย ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง”

การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้สละสัญชาติไทยให้อยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี”

หมายความว่า การขอสละสัญชาติตามมาตรานี้ไม่ใช้สิทธิของผู้ขออย่างในกรณี (2.2) คือรัฐมนตรีจะอนุญาตหรือไม่อยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี การสละสัญชาติไทยย่อมมีผลเมื่อรัฐมนตรีอนุญาต และมีผลเป็นการเฉพาะตัว ถ้ากริยาและบุตรประสงค์จะสละสัญชาติไทย ก็ต้องยื่นคำขอขึ้นมาต่างหาก ทั้งนี้เป็นไปโดยความสมัครใจ

ความมุ่งหมายของมาตรา 15 ก็เพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ประเทศไทยกำหนดนึงในการบัญญัติกฎหมายสัญชาติ คือ บุคคลคนหนึ่งไม่ควรมีสัญชาติตั้งแต่สองสัญชาติขึ้นไป กรณีที่คนไทยอาจมีสัญชาติสองสัญชาติได้ ต้องย่างเช่น ได้สัญชาติตามหลักสืบสายโลหิตทางบิดาหรือทางการด้าดังกล่าวมาแล้วข้างต้น แต่โดยเหตุที่ไปเกิดในต่างประเทศซึ่งใช้หลัก

ดินแดน จึงได้สัญชาติของต่างประเทศนั้นด้วยในกรณีดังกล่าว呢 เขาก็มีสัญชาติไทยตามพระราชบัญญัติสัญชาติและสัญชาติต่างประเทศตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของต่างประเทศนั้นด้วย ถ้าคนไทยผู้นั้นเห็นว่าเขามีหลักแหล่งอยู่ที่ต่างประเทศนั้นและประสงค์จะมีสัญชาติต่างประเทศ สัญชาติเดียวกันของสัญชาติไทยได้ เป็นแต่รูปนตรีจะอนุญาตหรือไม่เท่านั้น

หมายเหตุ : พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 7 ให้ยกเลิกความในมาตรา 15 วรรคหนึ่ง แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2508 (ดูรายละเอียดใน พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2525 หน้า 45)

(3) การเสียสัญชาติไทยโดยการถูกถอนสัญชาติ

อาจแยกการพิจารณาออกเป็น

(3.1) การเสียสัญชาติไทยโดยการถอนสัญชาติไทยจากหญิงต่างด้าวที่ได้สัญชาติไทย โดยการสมรสกับชายไทย

พิจารณาได้จากมาตรา 16 พ.ร.บ.สัญชาติ ซึ่งบัญญัติว่า

“หญิงซึ่งเป็นคนต่างด้าวและได้สัญชาติไทยโดยการสมรสอาจถูกถอนสัญชาติไทยได้ เมื่อปรากฏว่า

(1) การสมรสนั้นได้เป็นไปโดยปกปิดข้อเท็จจริง หรือแสดงข้อความเท็จอันเป็นสารสำคัญ

(2) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทำการเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศาติ

(3) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

อธิบาย มาตรา 16

อนุมาตรา (1) เป็นกรณีที่การสมรสนั้นได้เป็นไปโดยปกปิดข้อเท็จจริงหรือแสดงข้อความเท็จอันเป็นสารสำคัญ ต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการสมรสนั้นเอง กฎหมายให้โอกาสให้ถอนสัญชาติได้ เพราะหญิงอาจเอกสารสมรสกับชายไทยเป็นวิถีทางเพื่อให้ได้สัญชาติไทยเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของหญิงเอง หรือเพื่อดำเนินการเป็นปฏิบัติที่ต่อประเทศไทย ในการนี้ถ้าหญิงได้ปกปิดข้อเท็จจริง หรือแสดงข้อความเท็จอันเป็นสารสำคัญในการสมรสแล้วก็ไม่ควรได้สัญชาติไทย จะนั้น อนุมาตรา (1) จึงให้อำนาจคณะกรรมการตามมาตรา 20 ที่จะพิจารณาถอนสัญชาติของหญิงได้

อนุมาตรา (2) เป็นกรณีที่หญิงได้กระทำการภายหลังการสมรสซึ่งเป็น ก. การกระทำการเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐ (เช่น ทำจารกรรม) หรือ ข. กระทำ

การขัดต่อผลประโยชน์ของรัฐ (ในฐานะเป็นประโยชน์ส่วนรวม เช่น ถ้าเพียงแบ่งบ้านการค้ากับองค์การค้าของรัฐบาล ก็ถือไม่ได้ว่าขัดกับประโยชน์ของรัฐ) หรือ ค. กระทำการอันเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ อนุมาตรา (2) จึงให้อำนาจคณะกรรมการตามมาตรา 20 ที่จะพิจารณาถอนสัญชาติของหญิงได้

อนุมาตรา (3) เป็นกรณีที่หญิงกระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน อนุมาตรา (3) จึงให้อำนาจคณะกรรมการตามมาตรา 20 ที่จะถอนสัญชาติของหญิงได้

การถอนสัญชาติไทยนั้นเป็นความจำเป็นสำหรับการเนรเทศ เพราะเมื่อถอนสัญชาติแล้ว ก็ทำให้คนไทยเป็นคนต่างด้าวและเนรเทศได้ ทั้งนี้เพราะประเทศไทยจะเนรเทศคนไทยไม่ได้ ได้แต่เนรเทศคนต่างด้าว (ดูมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการเนรเทศ พ.ศ. 2499)

อย่างไรก็ได้ เพื่อจะให้เป็นหลักประกันแก่ผู้ที่จะถูกถอนสัญชาติ มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติฯ ซึ่งบัญญัติว่า

“ให้มีคณะกรรมการคณานนึง ประกอบด้วยปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน กรรมการ ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ อธิบดีกรมการปกครอง อธิบดีกรมตำรวจ และ อธิบดีกรมอัยการเป็นกรรมการ มีหน้าที่พิจารณาการถอนสัญชาติไทยตามมาตรา 16 มาตรา 17 (1) หรือ (2) มาตรา 18 หรือมาตรา 19

เมื่อมีพฤติการณ์ประกว่า ผู้ใดอาจถูกถอนสัญชาติไทยได้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เสนอต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณา เมื่อคณะกรรมการพิจารณาแล้ว ให้เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีเพื่อสั่งการ”

จะเห็นได้ว่า ก่อนหน้าที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการดังกล่าวข้างต้นนี้ ก็จะต้องสอบสวน และถ้าจำเป็นก็ต้องใช้วิธีสืบสวนประกอบ แล้วจึงเสนอคณะกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยด้วยความเที่ยงธรรม

3.2 การเสียสัญชาติไทยโดยการถอนสัญชาติจากผู้มีสัญชาติไทยเพราเกิดในราชอาณาจักร แต่บิดาเป็นคนต่างด้าว แบ่งออกเป็น 2 กรณี-

3.2.1 กรณีตามมาตรา 17 พ.ร.บ.สัญชาติฯ ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยเพราเกิดในราชอาณาจักรไทยโดยมีบิดาเป็นคนต่างด้าวอาจถูกถอนสัญชาติไทยได้ เมื่อประกว่า

(1) ไปอยู่ต่างประเทศที่บิดามีหรือเคยมีสัญชาติเป็นเวลาติดต่อกันเกินห้าปี นับแต่วันที่บรรลุนิติภาวะ

(2) มีหลักฐานแสดงว่าใช้สัญชาติของบิดาหรือสัญชาติอื่น หรือผู้ก่อไฟอยู่ในสัญชาติของบิดาหรือสัญชาติอื่น

(3) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทำบกรະเทือนต่อกำมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

(4) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อกำมั่นคงหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

การถอนสัญชาติไทยตาม (1) หรือ (2) “ให้รัฐมนตรีเป็นผู้สั่ง ส่วนการถอนสัญชาติไทยตาม (3) หรือ (4) เมื่อพนักงานอัยการร้องขอให้ศาลเป็นผู้สั่ง”

อธิบาย มาตรา 17

หมายความว่า ผู้ที่ได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดนอย่างเดียวย่อมได้สัญชาติไทยไม่มั่นคงถาวรเมื่อผู้ได้สัญชาติไทย ตามหลักสืบสายโลหิต กล่าวคือ มาตรา 17 ยอมให้ถอนสัญชาติได้หากเข้าเกณฑ์ได้เกณฑ์หนึ่ง ดังต่อไปนี้.—

(1) ไปอยู่ต่างประเทศที่บิดามีหรือเคยมีสัญชาติเป็นเวลาติดต่อกันเกินห้าปี นับแต่วันที่บรรลุนิติภาวะ การไปอยู่ในต่างประเทศดังกล่าว ย่อมเป็นการแสดงเจตนาส่อไปในลักษณะที่ว่ามีความรู้สึกผูกพัน หรือจะรักภักดีต่อประเทศที่บิดามีหรือเคยมีสัญชาติอย่างใหญ่หลวง หาได้มีความผูกพันหรือจะรักภักดีต่อประเทศไทยเท่าที่ควรจะมีจะเป็นเลย

(เกณฑ์ตามข้อ (1) นี้ รัฐมนตรีมีอำนาจสั่งถอนสัญชาติได้)

(2) มีหลักฐานแสดงว่าใช้สัญชาติของบิดาหรือสัญชาติอื่น หรือผู้ก่อไฟอยู่ในสัญชาติของบิดาหรือสัญชาติอื่น การยังคงถือสัญชาติหรือผู้ก่อไฟสัญชาติของบิดาหรือสัญชาติอื่น ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นอยู่ในตัวแล้วว่า ผู้นั้นขาดความรู้สึกผูกพันหรือจะรักภักดีต่อประเทศอย่างชัดแจ้งทำนองเดียวกันกับเกณฑ์ข้อ (1) ข้างต้น (เกณฑ์ตามข้อ (2) นี้ รัฐมนตรีมีอำนาจสั่งถอนสัญชาติได้)

(3) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทำบกรະเทือนต่อกำมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ (เกณฑ์ตามข้อ (3) นี้ พนักงานอัยการต้องร้องขอให้ศาลเป็นผู้สั่ง)

(4) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อกำมั่นคงหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (เกณฑ์ตามข้อ (4) นี้ พนักงานอัยการต้องร้องขอให้ศาลเป็นผู้สั่ง)

3.2.2. กรณีตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 ซึ่งมีคำสั่งดังต่อไปนี้.—

“ข้อ 1. ให้ถอนสัญชาติไทยของบรรดาบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยบิดาเป็นคนต่างด้าว หรือมารดาเป็นคนต่างด้าว แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย และในขณะที่เกิดบิดาหรือมารดาด้านนั้นเป็น

- (1) ผู้ที่ได้รับการผ่อนผันให้พำกอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย
- (2) ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว หรือ
- (3) ผู้ที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้อนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ทั้งนี้ เว้นแต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพิจารณาเห็นสมควรและสั่งเฉพาะรายเป็นประการอื่น

ข้อ 2. บุคคลตามข้อ 1. ของประกาศคณะกรรมการประกาศฉบับที่ 337 เป็นการถอนสัญชาติไทยจากผู้ที่ได้เสียสัญชาติไทยอยู่แล้วตามกฎหมาย ถ้าเงื่อนไขตามที่บัญญัติไว้ในข้อ 1. เว้นแต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจะสั่งเฉพาะรายให้คัมมีสัญชาติไทยต่อไปได้

หมายเหตุ : พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาตรา 3 ให้ยกเลิกประกาศของคณะกรรมการปฏิรูปประเทศฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2515 พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาตรา 8 ให้ยกเลิกความในมาตรา 18 แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2508 (ดูรายละเอียดใน พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 หน้า 43 และหน้า 44 ตามลำดับมาตรา)

ส่วนข้อ 2. บัญญัติไม่ให้สัญชาติไทยแก่บุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทยในเมื่อเข้าเมืองตามข้อ 1. ถ้าเกิดตั้งแต่วันที่ประกาศคณะกรรมการปฏิรูปประเทศฉบับที่ 337 ใช้บังคับเป็นต้นไป

3.2.3 การเสียสัญชาติไทยโดยการถอนสัญชาติไทยจากผู้ที่แปลงสัญชาติเป็นไทย พิจารณาได้จาก มาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติฯ ซึ่งบัญญัติว่า.-

“รัฐมนตรีมีอำนาจถอนสัญชาติไทยแก่ผู้ซึ่งได้สัญชาติไทย โดยการแปลงสัญชาติ เมื่อปรากฏว่า

- (1) การแปลงสัญชาตินั้นได้เป็นไปโดยปกปิดข้อเท็จจริง หรือแสดงข้อความอันเท็จอันเป็นสารสำคัญ
- (2) มีหลักฐานแสดงว่าผู้แปลงสัญชาตินั้นยังใช้สัญชาติเดิม
- (3) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐ หรือเป็นการเหยียบหยามประเทศชาติ
- (4) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมยังดีของประชาชน
- (5) ไปอยู่ต่างประเทศโดยไม่มีภูมิลำเนาในประเทศไทยเป็นเวลาเกินห้าปี หรือ

(6) ยังคงมีสัญชาติของประเทศไทยที่ทำสิ่งความกับประเทศไทย

การถอนสัญชาติไทยตามมาตรานี้จะขยายไปถึงบุตรของผู้ถูกถอนสัญชาติไทย ในเมื่อบุตรนั้นยังไม่บรรลุนิติภาวะและได้สัญชาติไทยตามมาตรา 12 วรรคสองด้วยก็ได้ และเมื่อรัฐมนตรีสั่งถอนสัญชาติไทยแล้ว ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ”

อนุมาตรา (1) เรื่องการแปลงสัญชาติได้เป็นไปโดยปกปิดข้อเท็จจริงหรือแสดงข้อความอันเป็นเท็จนั้น เรายังได้ศึกษาระเบียนการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2495 และกฎหมายของกระทรวงมหาดไทย ตามหนังสือของกระทรวงมหาดไทย ที่ 256/2495 มาแล้ว ซึ่งได้แสดงให้เราเห็นว่า ผู้ขอแปลงสัญชาติจะต้องถูกสอบสวนในเรื่องอะไรบ้าง เช่น ถ้าปรากฏว่า ผู้ขอแปลงสัญชาติได้ปกปิดข้อเท็จจริงที่ว่าได้เคยทำมาหากินในประเทศไทยคอมมิวนิสต์มาเป็นเวลานาน ก็อาจถูกคณะกรรมการตามมาตรา 20 พิจารณาไปในทางที่เห็นว่า สมควรถอนสัญชาติไทย

อนุมาตรา (2) เป็นกรณีที่มีพยานหลักฐานแสดงว่าผู้แปลงชาตินั้นยังใช้สัญชาติเดิม คำว่า “ใช้สัญชาติเดิม” ไม่หมายความถึงกับว่าจะต้องไปทำพิธีสละสัญชาติเดิม เพราตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติอาจไม่มีบทบัญญัติยอมให้สละสัญชาติเดิมได้ คำว่า “ยังใช้สัญชาติเดิม” จึงมีความหมายเพียงว่ายังแสดงตนเป็นคนมีสัญชาติเดิมอยู่เท่านั้นเช่น ยังมีความสัมพันธ์กับทุกผู้แทนประเทศไทยอย่างคนสัญชาตินั้น ๆ ต่อไปตามเดิม เป็นต้น

อนุมาตรา (3) และอนุมาตรา (4) ย่อมมีข้อความอย่างเดียวกับอนุมาตรา (2) และ (3) ของมาตรา 17

อนุมาตรา (5) ผู้แปลงสัญชาตินั้นได้ไปอยู่ต่างประเทศ โดยไม่มีภูมิลำเนา (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 44) ในประเทศไทยเป็นเวลาเกินห้าปี ทั้งนี้ เพราะผู้ที่มีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศ แต่ในเวลาเดียวกันอาจมีภูมิลำเนาในประเทศไทยได้ ถ้าประเทศไทยจะเป็นถิ่นที่อยู่อันเป็นแหล่งสำคัญของเขาก

อนุมาตรา (6) ผู้แปลงชาตินั้นยังคงมีสัญชาติของรัฐที่ทำสิ่งความกับประเทศไทย คำว่า “ยังคงมี” ในที่นี้หมายถึงการมีสัญชาติต่างประเทศเท่านั้น จึงมีความหมายต่างกับคำว่า “ยังใช่” ที่ใช้อยู่ในอนุมาตรา (2) ซึ่งมีความหมายไปในทางการแสดงความผิดไฝอยู่ในประเทศไทย สัญชาตินั้น ๆ ส่วนกรณีตามอนุมาตรา (6) นี้เป็นกรณีบุคคลมีสัญชาติสองสัญชาติ ซึ่งสัญชาติหนึ่งเป็นสัญชาติไทย อีกสัญชาติหนึ่งเป็นสัญชาติต่างประเทศ คือได้สัญชาติไทยโดยการแปลงชาติ และมีสัญชาติต่างประเทศโดยการเกิดในประเทศไทยในกรณีที่ประเทศไทยนั้นใช้หลักดินแดนถ้าสัญชาติต่างประเทศนี้เป็นสัญชาติของประเทศไทยที่ทำสิ่งความกับประเทศไทยแล้ว ก็อาจถูกถอนสัญชาติได้

คำว่า “รัฐมนตรีมีอำนาจถอนสัญชาติ” นั้น หมายความว่าคณะกรรมการอาจพิจารณาเสนอต่อรัฐมนตรีว่าไม่ควรถอนสัญชาติได้ และในเรื่องถอนสัญชาติโดยการพิจารณาของคณะกรรมการนี้ รัฐมนตรี ซึ่งได้แก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยไม่จำต้องสั่งตามความเห็นของคณะกรรมการเสมอไป และกรณีการถอนสัญชาติจากผู้แปลงชาติเป็นไทยกรณีเดียวเท่านั้นที่ต้องนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบทั้งนี้ เพราะการได้สัญชาติไทยโดยการแปลงชาตินั้นได้มาโดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต ด้วยเหตุนี้เมื่อจะถอน จึงต้องนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบเช่นกัน

ส่วนที่ ๓ สัญชาติและภูมิลำเนาของนิติบุคคล

อาจแยกพิจารณาดังนี้.—

1. สัญชาติของนิติบุคคล

สิ่งแรกที่ควรพิจารณาคือ นิติบุคคลมีสัญชาติหรือไม่ เพราะโดยทั่วไปแล้วนักกฎหมายภายในที่มิได้เป็นผู้สันทัดทางกฎหมายระหว่างประเทศ หรือกฎหมายว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย หรือกฎหมายการเดินเรือทะเล หรือกฎหมายที่ดิน อาจไม่ได้นอกถึงเรื่องสัญชาติของนิติบุคคลเลยก็ได้ เนื่องจากภาระกิจแห่งการประกอบวิชาชีพกฎหมายในแต่ละวัน มักจะไม่ประสบปัญหา ทางกฎหมายเกี่ยวกับประเด็นที่ว่า นิติบุคคลหนึ่งเป็นสัญชาติไทย หรือมีสัญชาติหรือไม่ หรือเป็นนิติบุคคลถือสัญชาติไทย หรือเป็นนิติบุคคลต่างด้าว ประกอบกับเมื่อได้พิจารณาด้วยทักษะกฎหมายในของไทยแล้ว ยังทำให้เกิดความสงสัยเพิ่มมากขึ้นอีก เพราะไม่ปรากฏว่า มีด้วยกันกฎหมายในประมวลกฎหมายทั่วไปฉบับใด ระบุไว้อย่างชัดแจ้งแน่นอนว่า นิติบุคคลจะต้องมีสัญชาติเสมอไป หรือสามารถมีสัญชาติได้ หรือมีสิทธิที่จะขอสัญชาติได้ด้วยอย่างเช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีหรือการได้มาซึ่งสัญชาติของนิติบุคคล ทั้ง ๆ ที่บรรพ 1 หมวด 2 มาตรา 68 ถึงมาตรา 97 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับนิติบุคคลในลักษณะต่าง ๆ เช่น การก่อตั้ง การจดทะเบียน และภูมิลำเนาก็ตาม นอกจากนั้นแล้ว พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ. 2508 ก็ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสัญชาติของนิติบุคคล ไว้โดยเฉพาะอีกเช่นกัน แต่ตามแนวความคิดทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศแล้วถือว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้องและหลีกเลี่ยงไม่ได้คือ นิติบุคคลยอมต้องมีสัญชาติเสมอเมื่อนั้นแล้ว รัฐธรรมนูญไทยทั้งหลายจะต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับนิติบุคคล นานาประการ เช่น การเรียกเก็บภาษีอากร การให้ความคุ้มครองทางการทูต การที่รัฐจะเข้าดำเนินคดีเรียกวังค่าเสียหายระหว่างประเทศการใช้อำนาจพิจารณาพิพากษา เป็นต้น

อย่างไรก็ได้ ในปัจจุบันสำหรับประเทศไทยก็ยังมีกฎหมายเพียง 3 ฉบับ ที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสัญชาติของนิติบุคคล ดังนี้คือ.—

(1) พ.ร.บ.ว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481 มาตรา 6 วรรค 3 ชี้งบัญญติว่า “ในกรณีใด ๆ ที่มีการขัดกันในเรื่องสัญชาติของบุคคล ถ้าสัญชาติหนึ่งสัญชาติใดซึ่งขัดกันนั้น เป็นสัญชาติไทย กฎหมายสัญชาติซึ่งจะใช้บังคับได้แก่ กฎหมายแห่งประเทศไทย” หมายความว่า มีผลบังคับรวมตลอดทั้งสัญชาติของบุคคลธรรมดานะนิติบุคคลด้วย กล่าวคือ มีลักษณะเป็นการยืนยันการใช้อำนาจของศาลไทย และยังเป็นการให้บุรимสิทธิแก่กฎหมายไทย เพื่อนำมาปรับกับคดีอันเป็นการสอดคล้องกับหลักการและหลักเกณฑ์ตลอดจนข้อสันนิษฐาน ของกฎหมายระหว่างประเทศว่า การตีความเกี่ยวกับสัญชาติของประเทศไทย ย่อมเป็นอำนาจ สิทธิขาดของรัฐอธิปไตยแห่งดินแดนนั้น ๆ

พ.ร.บ.ว่าด้วยการขัดกัน ฯ มาตรา 7 ชี้งบัญญติว่า “ในกรณีที่มีการขัดกันในเรื่อง สัญชาติของนิติบุคคล สัญชาติของนิติบุคคลนั้นได้แก่ สัญชาติแห่งประเทศไทยซึ่งนิติบุคคลนั้นมีถื่นที่สำนักงานแห่งใหญ่ หรือที่ตั้งทำการแห่งใหญ่” หมายความถึง กรณีที่นิติบุคคลนั้นมีสอง ประเทศหรือสองฝ่ายโดยแยกกันเกี่ยวกับเรื่องสัญชาติ ก็ให้ถือว่าสัญชาติของนิติบุคคลนั้น ได้แก่สัญชาติแห่งประเทศไทยซึ่งนิติบุคคลนั้นมีถื่นที่สำนักงานใหญ่ หรือที่ตั้งทำการแห่งใหญ่” กล่าวคือ น่าจะหมายถึงกรณีที่นิติบุคคลนั้นมีสัญชาติของประเทศที่มีถื่นที่สำนักงานใหญ่หรือ ที่ตั้งทำการใหญ่อยู่แล้ว และยังมีสัญชาติของประเทศอื่นอีกด้วย จึงให้ถือเอาสัญชาติของ ประเทศ คือประเทศไทยที่มีถื่นที่สำนักงานใหญ่หรือที่ทำการใหญ่เป็นเกณฑ์ชี้ขาดในการตีเกิดข้อ โต้แย้งหรือข้อพิพาทกันขึ้น

(2) ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 มาตรา 97 บัญญติให้นิติบุคคลมีสิทธิในที่ ดินได้สมอ่อนกับคนต่างด้าว (พิจารณารายละเอียดจากประมวลกฎหมายที่ดินฯ) และมาตรา 98 ยังวางหลักต่อไปอีกว่า ในกรณีที่นิติบุคคลตามที่ระบุไว้ในมาตรา 97 เข้าเป็นเจ้าของทุน หรือ เป็นผู้ถือหุ้นหรือเป็นหุ้นส่วนแล้วแต่กรณีในนิติบุคคลอื่นตามนัยที่กล่าวในมาตรา 97 ให้ถือว่า นิติบุคคลดังกล่าวเป็นคนต่างด้าว

(3) พระราชบัญญัติเรือสยาม พ.ศ. 2481 บทที่ 1 เรื่องการจดทะเบียนเรือสยาม มาตรา 7 กำหนดให้บุคคลทั้งบุคคลธรรมดานะนิติบุคคลเป็นผู้ที่มีสัญชาติไทย จึงจะเป็นเจ้า ของเรือที่จดทะเบียนเป็นเรือสยามได้

โดยสรุปแล้ว ตามระบบกฎหมายไทย การที่นิติบุคคลมีสัญชาติไทยย่อมมีประโยชน์ กล่าวคือ สัญชาติไทยเป็นปัจจัยสำคัญเกี่ยวกับสิทธิตามกฎหมายหลายประการ เช่น การเป็น เจ้าของที่ดิน การจดทะเบียนเป็นเจ้าของเรือเดินทะเล เป็นต้น

2. ภูมิลำเนาของนิติบุคคล

พิจารณาจากมาตรา 71 แห่ง ป.พ.พ.อาจแยกภูมิลำเนาออกเป็น 3 ประเภท คือ.—

(1) ภูมิลำเนาถาวร ได้แก่ ถ้าที่ตั้งสำนักงานหรือที่ตั้งทำการแห่งใหญ่

(2) ภูมิลำเนาเฉพาะการ ได้แก่ ถ้าที่เลือกเอาเป็นภูมิลำเนาเฉพาะการตามข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งนิติบุคคลนั้น

(3) ภูมิลำเนาในส่วนกิจการ ได้แก่ ถ้าที่มีสาขาสำนักงาน ซึ่งถือเป็นภูมิลำเนาสำหรับ กิจการอันได้กระทำ ณ ที่นั้น

ประโยชน์ในการกำหนดภูมิลำเนาของนิติบุคคล

(ก) เป็นประโยชน์สำหรับการจะกำหนดเขตย่านภาษัลที่จะต้องยื่นคำฟ้อง คำร้อง หรือจะถูกดำเนินคดี ณ ศาลแห่งใด

(ข) เป็นเครื่องกำหนดกฎหมายภูมิลำเนาซึ่งจะใช้บังคับแก่นิติบุคคลด้วย ในกรณีที่ กฎหมายว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมายบัญญัติว่าในเรื่องนั้น ๆ ให้ใช้กฎหมายภูมิลำเนาของ บุคคลมาบังคับ